

ביקורת בונה יכולה לבוא רק מתוך אכפתיות

8. במדבר פרק יב

(א) וַתִּדְבֹר מִרְיָם וְאַהֲרֹן בְּמִשְׁחַת עַל-אֲדֹת הָאִשָּׁה הַכַּשִּׁית
אֲשֶׁר לָקָזוּ כִּי-אִשָּׁה כַּשִּׁית לָקָזוּ:

(ה) וַיִּרְדּוּ ה' בְּעַמּוּד עָנָן וַיַּעֲמִיד פְּתוּחַ הָאֹהֶל וַיִּקְרָא אֶהָרָן וּמִרְיָם
וַיֵּצְאוּ שְׁנֵיהֶם: (ו) וַיֹּאמֶר שְׁמוֹעֲדָנָא דְבָרִי אִם-יִהְיֶה זְבִיאֲכֶם
יִקְוֶה בְּמִרְאֵה אֱלֹהֵי אֲתוּדָע בְּזִכְרוֹם אֲדַבְּרֶנּוּ: (ז) לֹא-כֵן עֲבָדֵי
מִשְׁחַת בְּכָל-בֵּיתִי זָאבָן הוּא:

רש"י
(ז) שְׁמַעוּ נָא דַבְּרֵי – אִין נָא אֲלֵךְ לִשְׁוֹן צַקְשָׁה:

9. מזרחי (רא"ם) במדבר פרק יב

אין נא אלא לשון בקשה. בספרי. כלומר: אף על פי שדברי
ה' יתברך עמם פה היו בכעס, כדכתיב בסיפיה דקרא
(פסוק ט): "ויחר אף ה' במ וילד", אפילו הכי מלת "נא",
דכתיב ביה בהאי קרא, אינו אלא לשון בקשה, שדבר
עמם דבריו בנחת ובפיוס, כדי שישמעו כל דבריו, שאילו
היה מדבר עמם דבריו בכעס, לא היו נשמעים. וזה
שאמרו בספרי אחר "אין נא אלא לשון בקשה והרי דברים
קל וחומר: ומה אם מי שאמר והיה העולם אמר דבריו
בתחנונים, קל וחומר לבשר ודם".

10. כזה ראה וחנך (הרב פוזן)

כאשר התוכחה נאמרת בעינא דריתחא – הלא היא נאמרת
בצורה שאינה עדינה. עובדה זו גורמת המישרים לכעס אף
מצידו של מקבל התוכחה. באופן זה – אין כל סיכוי שתתקבל
התוכחה, והרי זו ברכה לבטלה – פשוטו כמשמעו...ואגב הצדיק
רבי שלום מפרוהבישט זצ"ל אבי הצדיק רבי ישראל מרוזין
זצ"ל, הביא עיקרון זה לידי ביטוי בדרך צחות, כאשר המליץ
ואמר: כאשר בגד מתלכלך בבויץ, ואנו מנסים לנקותו בעודו לח
– הרי שהנסיון נידון מראש לכישלון, ופעולתינו יגרמו רק
להחמרת המצב – באשר הטינופת תחדור אל לב ליבו של הבד,
ותקבע בו את מושבה. אם רצוננו באמת ובתמים לנקות את
הבגד מהלכלוך אשר דבק בו, עלינו להמתין עד אשר יתייבש
הבוץ – ואזי ניתן יהא בקלות רבה לגרדו ולהסירו!

11. ויקרא פרק יט פסוק יז

לֹא-תִשָּׂא אֶת-שִׁנְאָה אֶת-אֲזוֹרֶיהָ בְּלִבְבְּךָ הוֹכֵחַ תוֹכִיחַ אֶת-עַמִּיתְךָ וְלֹא-
תִשָּׂא עֲלֵיךָ זָטָא:

12. דף על הדף ערכין דף טז עמוד ב

ובסי' ילקוט דברי אסף (ערך תוכחה אות ג') מביא מהרע"ב
במסכת אבות (פ"ב מ"ט) על המשנה "חבר טוב", שמבאר
דהיינו מי שמוכיח אותו כשרואה אותו עושה דבר שלא כהוגן,
והיינו שהתוכחה צריכה להיות נובע מאהבת זולתו, וכמו הרואה
שור חברו וחמורו תועה בדרך מצווה להשיב לו, כן הרואה
חברו עצמו תועה בדרכים נלוזות, צריך להוכיחו ולקרבו לאבינו
שבשמים. ובזה מבאר הסמיכות "לא תשנא את אחיך בלבבך –
הוכח תוכיח את עמיתך" (ויקרא י"ט י"ז) דהתוכחה לא היא
מצד עליונות וטינא, אלא בדיוק להיפוך מצד אהבתו וחמלתו
עליו, יחוס ויחמול על נפש חברו, שלא ישגה באולת.

פרשת יתרו - ביקורת

1. שמות פרק יח פסוק א

וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כֹּהֵן מִדִּין זֹזְתָן מִשְׁחַת אֶת כָּל-אֲשֶׁר עֲשִׂה אֱלֹקִים
לְמִשְׁחַת וְלִישְׂרָאֵל עֲמֹו כִּי-הוֹצִיא ה' אֶת-יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם:
רש"י

יתרו – שצטע שמות נקראו לו רעואל, יתרו, יתרו, חוצב, חזב, קיני, פטיאל.
יתרו, על סם שיתר פתקה אחת בתורה (להלן פסוק לא) ולתה תחזה

2. שמות פרק יח

(י) וַיֹּאמֶר זֹזְתָן מִשְׁחַת אֱלֹהֵי לֹא טוֹב הַדְּבָר אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה:
(יז) זָבַל תִּבְלַל זָם אַתָּה זָם הָעַם הַזֶּה אֲשֶׁר עִמָּךְ כִּי כִבַּד מִמֶּךָ
הַדְּבָר לֹא תוֹכַל עֲשִׂהוּ לְבַדְּךָ: ...כא) וְאַתָּה תִּזְוֶה מִכָּל-הָעַם
אֲנִישֵׁי-יִזְרָאֵל יִרְאִי אֱלֹקִים אֲנִשֵׁי אַמַּת שְׁנָאִי בְּצַע וְשִׁמַּת עֲלֵהֶם
שְׂרִי אֲלֵפִים שְׂרִי מֵאוֹת שְׂרִי זִמְשִׁים וְשְׂרִי עֲשֶׂר-ת: כב) וְשִׁפְטוּ
אֶת-הָעַם בְּכָל-עֵת וְהָיָה כָל-הַדְּבָר הַגָּדֹל יִבְיֵאוּ אֲלֵיךָ וְכָל-
הַדְּבָר הַקָּטָן יִשְׁפְּטוּהֶם וְהִקְלֵ מֵעֲלֵיךָ וְנִשְׂאוּ אֶתְךָ: כג) אִם
אֶת-הַדְּבָר הַזֶּה תַּעֲשֶׂה וְצוֹר אֱלֹקִים וְיִכְלַת עֲמֹד וְזָם כָּל-הָעַם
הַזֶּה עַל-מִקְמוֹ יִבֵּא בְּשִׁקְוֹם:

3. והגדת פרשת יתרו

ואני שואל ודאי להוסיף פרשה בתורה זכות היא, וראי שיקבע עליה
שם, אבל הפרשה שהוסיף מתחילה ארבעה פסוקים לפני כן: "ויאמר
חתן משה אליו, לא טוב הדבר אשר אתה עושה, נבל תבול גם אתה גם
העם הזה אשר עמך, כי כבוד ממך הדבר, לא תוכל עשהו לבדך". הפרשה
פותחת בביקורת שהשמיע על הנהגת משה רבינו לשפוט לבדו את העם.
ומדוע כתב שיתר בתורה פרשת "ואתה תחזה", מדוע כתב שתחילת
הפרשה בהצעה שהציע?

ולמדנו מכאן יסוד. שהבעת ביקורת גרידא, האבחון מה אינו כשורה,
אינו נחשב לכלום. "אורח לרגע רואה כל פגע. התכונה הנדרשת היא
היכולת להציע הצעות שיפור וייעול, להצביע מה לתקן ומה לעשות!

4. רמב"ם הלכות דעות פרק ו הלכה ז

הרואה חברו שחטא או שהלך בדרך לא טובה מצוה להחזירו
למוטב ולהודיעו שהוא חוטא על עצמו במעשיו הרעים שנאמר
הוכח תוכיח את עמיתך, המוכיח את חברו בין בדברים שבינו
לבינו, בין בדברים שבינו לבין המקום, צריך להוכיחו בינו לבין
עצמו, וידבר לו בנחת ובלשון רכה ויודיעו שאינו אומר לו אלא
לטובתו להביאו לחיי העולם הבא

5. משלי פרק יט

(יט) גְּדֹלְחוֹמָה נִשְׂא עֵינָיו כִּי אִם-תִּצְלֵל וְעוֹד תוֹסֵף: (כ) עֲבִיעַ
עֲצֵה וְקָבֵל מוֹכֵר לְמִיעַן תִּזְכְּכֶם בְּאֲזוֹרֵיתְךָ:

6. הגר"א פירוש על משלי שם

המוכיח בדברים קשים ומבזה ואומר מפני מה אתה עושה כך,
ומחרף אותו, על ידי זה אינו מקבל ממנו, אך הצדיק שידוע
להוכיח בא בדברים טובים וניחומים והכל נכספים אליו!"

7. והגדת שם

וכבר אמרו: שנים רודפים אחר העכברים ומבערים אותם, עקרת הבית
והחתול, אלא שעקרת הבית רוצה שלא יהיו עכברים והחתול רוצה
שיהיו ויטרפם וישביעוהו. כי יש שני סוגי מוכיחים. האחד, צר לו באמת
ובתמים על המעשה, ורוצה לכוון לתקן ולשפר עד שלא יהיה לו מה
להוכיח. והשני מחפש מומין ועיוותים כדי שיהיה לו על מה ועל מי
להתנפל ולשפוך זעמו, להוקיע ולחגוג

22. מכילתא דרבי ישמעאל יתרו - מסכתא דעמלק פרשה ב
וישמע משה לקול חותנו. ודאי ויעש כל אשר אמר, כל אשר אמר לו
חותנו דברי ר' יהושע; ר' אלעזר המודעי אומר, וישמע משה לקול
חותנו, ודאי ויעש כל אשר אמר לו אלקים.

23. שמות פרק יח פסוק כז

וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה אֶת־זִוְתָנּוֹ וַיְכַף לוֹ אֶל־אֲרֻצּוֹ: פ

24. במדבר פרק י

(כט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְזוֹכֵב בְּדַרְעוֹאֵל הַמִּדְיָנִי זִוְתָן מֹשֶׁה נְסִיעִים
אֲזוֹנֵנו אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר ה' אֵתוּ אֲתָן לָכֶם לְכָה אֲתָנּוּ
וְהִטְבֵּנוּ לָךְ כִּי־ה' דִּבְרַטְוֹב עֲלֵי־יִשְׂרָאֵל:
(ל) וַיֹּאמֶר אֲקִיּוֹ לֹא אֲכַף כִּי אִם־אֶל־אֲרֻצֵּי וְאֶל־מוֹלְדֵתִי אֲכַף:
(לא) וַיֹּאמֶר אֶל־זָנָא תַעֲזֹב אֲתָנּוּ כִּי עַל־כֵּן יִדְעֶת זִוְתָנּוֹ
בַּמִּדְבָּר וְהָיִיתָ לָנוּ לְעֵינָיִם:

25. מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק יח פסוק כז

מתשובה שאמר להם הוי יודע מה אמרו לו אל נא תעזב אותנו (במ' י
לא). אמרו לו אתה נתת לנו עצה טובה עצה יפה והמקום הודה
לדבריך אל נא תעזב אותנו אמר להן כלום הנר מהנה אלא במקום
חשך מה יעשה נר בין חמה ללבנה אתה חמה ואהרן לבנה אלא הריני
הולך ומגיייר את בני מדינתו שאביאם תחת כנפי שמים. יכול שהלך
ולא חזר ת"ל ובני קיני חתן משה עלו מעיר התמרים

26. והגדת פרשת יתרו

בראש ובראשונה יש לנו כללי פסיקה. הלל ושמאי, הלכה כהלל רבי
אליעזר ורבי יהושע הלכה כרבי יהושע... משה רבינו ויתרו כמי מהם
הלכה? אין צל של ספק. יתרו עשה כהבנתו אבל הצדק עם משה רבנו.
ומה אמר לו משה רבנו, מדוע התנגד ללכתו. והלא נימוקו של יתרו עמו.
כאן "שרגא בטיהרא" הוא, כנר בצהריים. ושם, יגיר את כל בני מדינתו!
ולמדנו מכאן יסוד, חשוב כל כך - משה אמר לו: "הוי זנב לאריות ואל
תהי ראש לשועלים". יתרו חש עצמו כשרגא בטיהרא, כנר באור יום?
נפלא! השאר שם, לאור החמה והלבנה, משה ואהרון, ותגדל! למה
תשאר נר, היה לאבוקה ולמדורה, היה למאור!
והוא לא: "כי אם אל ארצי ואל מולדתי אלך". נר אני, אז אאיר במקום
החושך, שם אהיה המאור הגדול ....

לאחר שמתמלאים יוצאים

27. רש"י שמות פרק יח

(כו) וילך לו אל ארטו - לגייר בני משפחתו:

28. גור אריה שמות פרק יח

מתחלה רצה יתרו ללכת אל ארצו בשביל נכסים שלו, ומשה אמר "אל
נא תעזוב אותנו וגומר", ויתרו קבל דברי משה. והא דכתיב כאן "וילך
לו אל ארצו", אין זה רק לגייר משפחתו, אבל קבל דברי משה, והלך
וחזר אליהם.

29. חידושי הלב

והנה לקח גדול למדנו כאן. אם יתרו עזב את בני ישראל במדבר והלך
לגור לזמן קבוע בין פושעים וחטאים כדי לגיירם - אעפ"י שלא היה מן
הדין שהוא חייב לגיירם - לקח גדול בא למדנו, שמכ"ש הוא עד כמה
חייבים אנו אף לעזוב מקומות התורה ולעבור אל ערי השדה כדי ללמד
את בני" תורה ומצוות .... ובל יחשוב האדם שבעזבו מקום תורה והולך
להרביץ תורה, שבזה ירד ממדרגתו הרוחנית, ברור ודאי שמי שעושה
לשם שמים כדי לקיים רצון השי"ת יקבל סיעתא דשמיא מיוחדת, ולא
יפסיד כלום ממדרגתו

13. תלמוד בבלי מסכת יומא דף ט עמוד ב
אבל מקדש שני, שהיו עוסקין בתורה ובמצוות וגמילות חסדים
מפני מה הרב? מפני שהיתה בו שנאת הנם.

14. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קיט עמוד ב

אמר רב עמרם בריה דרבי שמעון בר אבא אמר רבי שמעון בר
אבא אמר רבי חנינא: לא הרבה ירושלים אלא בשביל שלא
הוכיחו זה את זה, שנאמר היו שריה כאילים לא מצאו מרעה

15. ויקרא פרק י

(טז) וְאֶת־יְשִׁיעֵיר הַחֹטְאֵת דְּרִשׁ דְּרִשׁ מֹשֶׁה וְהָנָה שִׁרְף וַיִּקְצֹף
עַל־אֶלְעָזָר וְעַל־אֵיתָמָר בְּנֵי אֶהֱרֹן הַזֹּהֲתָרָם לְאֹמְרוֹ:
(יז) מִדֹּעַ לְאֶאֱכֹלְתֶם אֶת־הַחֹטְאֵת בַּמָּקוֹם הַקָּדֵשׁ כִּי קָדֵשׁ
קָדָשִׁים הוּא וְאֵתָהּ וְאֵתָן לָכֶם לְשֵׁאת אֶת־עֵינֵי הָעֵדָה לְכַפֵּר
עֲלֵיהֶם לְפָנָי ה':

16. כזה ראה וחנוך

הרי לנו מפורשות בפסוק כי משה רבינו כעס על בני אהרון
והכיתם אולם גם באותה שעה עצמה - יכולים אנו למצוא רמז
לאהבתו אותם, וזאת בראשי התיבות של המילים הראשונות
בפסוק הבא "מדוע לא אכלתם את החטאת במקום הקדש" -
ראשי תיבות "מלא אהבה"

17. תלמוד בבלי מסכת ערכין דף טז עמוד ב

אמר רבי אלעזר בן עזריה: תמיהני אם יש בדור הזה שיודע להוכיח
(לדך כבוד שלא יהו פניו משתמני).

להרבות במידת הקבלה למעט במידת הביקורת

18. שמות פרק יח פסוק כז

וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה לְקוֹל זִוְתָנּוֹ וַיַּעַשׂ כֹּל אֲשֶׁר אָמַר:

19. ליקוטי מהרי"ל שמות פרשת יתרו (מאת ר' יהודה ליב אבי"ד זאקילקוב,
תלמיד מובהק של ר' אלימלך מליז'נסק).

וישמע משה לקול חותנו ויעש כל וכו' [יח, כד]. בעז"ה נראה לי,
דהנה יתרו כיוון לטובת משה, כמו שאמר (יח, יח) נבול תבול וכו',
והנה משה רבינו לא כיוון לתועלת עצמו, רק כיון שאמר יתרו כך,
ומצוה בכבוד חמיו (מדרש תהלים ז, ד; שו"ע יו"ד סי' רמ סכ"ד),
וקיים דיבורו, ולכך אמר הכתוב וישמע משה לקול חותנו וכו', ולא
כתב בפשוט ויעש משה כן, ללמדנו ענין הנ"ל:

20. דברים פרק א

(יב) אִיכָה אֲשָׂא לְבָהִי טְרוֹזְכֶם וּמִשְׁאֲכֶם וְרִיבְכֶם: (יג) הֲבֵו
לָכֶם אֲנָשִׁים זֹזְכָמִים וְגַבְנִים וַיְדַעִים לְשִׁבְטֵיכֶם וְאֲשִׁימָם
בְּרֵאשֵׁיכֶם: (יד) וַתַּעֲזֹנוּ אֵתִי וַתֹּאמְרוּ טוֹב־הַדְּבָר אֲשֶׁר־דִּבַּרְתָּ
לְעֵשׂוֹת: (טו) וְאֶקְוֹ אֶת־רֵאשֵׁי עִבְטֵיכֶם אֲנָשִׁים זֹזְכָמִים
וַיְדַעִים וְאֵתָן אוֹתָם רֵאשֵׁים עֲלֵיכֶם שְׂרֵי אֲלָפִים וְשְׂרֵי מֵאוֹת
וְשְׂרֵי זֹמְשִׁים וְשְׂרֵי עֲשִׂרֹת וְשְׂרֵי לְשִׁבְטֵיכֶם:

21. רש"י דברים פרק א פסוק יד

(יד) ותענו אותי וגו' - החלטתם את הדבר להנאתכם, היה לכם להקיש,
רבינו משה ממי נאה ללמוד ממך או מתלמידך לא ממך שנלמדת עליה.
אלא ידעתי מחשבתיכם. הייתם אומרים, עכשיו יתמנו עלינו דינין הרבה,
אם אין מכירנו אנו מציאין לו דורון והוא נושא לנו פנים:

סיכום

(8) "ותדבר מרים ואהרן במשה על אודות האשה הכושית אשר לקח...". הקב"ה לא אהב את מעשה מרים ואהרן, כשבא להוכיחם פותח את התוכחה בלשון "שמעו נא" ומפרש רש"י "אין נא אלא לשון בקשה".

(9) התורה מעידה שהקב"ה התנהג במידת "חרון אף" שנאמר "ויחר אף ה' בם וילך" ואפילו הכי התוכחה נאמרת בנעימות. נעימות זו אינה רק אמצעי טכני כדי שהמבוקר יקבל את הביקורת אלא היא עדות למקור הביקורת.

(10) יש אנשים שמותחים ביקורת בטון מאד עדין, אבל המבוקר מרגיש שהמבקר כלל לא מרגיש אותו ולא אכפתי כלפיו, משום כך גם הביקורת לא נתקבלה. כאשר הקב"ה מוכיח את מרים ואהרן הוא מוכיח אותם בלשון בקשה לא כאמצעי טכני אלא באמת מתוך אהבה גדולה לשתי דמויות מופת אלו.

התורה מצווה אותנו (11) "לא תשנא את אחיך בלבבך הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא". פרשנים רבים ביארו שהתוכחה היא כלי להינצל משנאת החבר בלב, כלומר, איך "לא תשנא את אחיך בלבבך"? על ידי ש"הוכח תוכיח אותו" ולא תשמור בבטן. (12) אך ניתן לפרש פסוק זה באופן אחר. כל הפסוק בא לומר את מי ומתי ראוי להוכיח. וכך משמעות הפסוק: רק אם "לא תשנא את אחיך בלבבך" אלא תאהב אותו רק אז "הוכח תוכיח את עמיתך". ושוב אנו נפגשים באותו יסוד של תוכחה רק מתוך אהבה, דאגה ואכפתיות.

לאור יסוד זה ניתן לתרץ סתירה בין שתי גמרות. (13) במסכת יומא נאמר שבית שני חרב על שהיתה בו שנאת חנם ולעומת זאת (14) במסכת שבת נאמר שבית שני חרב בשביל שלא הוכיחו זה את זה. לפי היסוד שלמדנו הא בהא תליא – מדוע לא הוכיחו זה את זה? משום ששנאו אחד את השני וכששונאים אחד את השני לא מוכיחים... פשוט נפלא!!! (יישוב זה מצאתי בספר "כזה ראה וחנך")

ליסוד זה, שתוכחה יכולה להאמר רק מתוך אהבה, מצא האדמו"ר מסלונים רמז בתורה. משה רבנו מוכיח את אהרן ובניו על ששרפו את שעיר החטאת (15) "וַיֹּאמֶר שְׂעִיר הַחַטָּאת דָּרַשׁ דְּבַשׁ מִשֶּׁה וְהִנֵּה שֶׁרָץ יִקְצָץ עַל-אֲלֵעָזַר וְעַל-אֵיִתְמַר בְּנֵי אֶהֱרַן הַנּוֹתֵרִים לְאִמֶּר:

מִדּוּעַ לֹא-אֶכְלֶתֶם אֶת-הַחַטָּאת בְּמָקוֹם הַקֹּדֶשׁ כִּי קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים הוּא וְאַתֶּם נֹתְנִים לָכֶם לְשֵׂאת אֶת-עֵוֹן הַעֲדָה לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם לְפָנַי יִקָּק". (16) בראשי התיבות של המילים הראשונות בפסוק התוכחה, אנו יכולים למצוא את צמד המילים "מלא אהבה", פשוט נפלא!!!

(17) רבי אלעזר בן עזריה אומר "תמינהי אם יש בדור הזה שידוע להוכיח". רש"י מפרש את טעמו אל רבי אלעזר וכל כך כואב לראות שהטעם הוא משום שבדורות אלו המוכיח לא מוכיח דרך כבוד ובזמן התוכחה פניו משתנות. באופן זה התוכחה לעולם לא תתקבל ועדיף לשתוק ולא לומר כלום.

אחד הקשיים הגדולים בזוגיות זו הביקורת. יכול אחד מבני הזוג לחשוב שכיון שבאו בברית הנישואים מיד הם נכנסים לקטגוריה של אוהבים ואכפתיים, אך האמת אינה כן. פעמים רבות זוג יכול לחיות ביחד, הם אמנם לא נמצאים במקום של גירושין, אך גם לא נמצאים במקום של אוהבים.

(1) שבע שמות היו לו ליתרו. השם "יתרו" ניתן לו על שם שיתר פרשה אחת בתורה. בפרשה זו אנו נפגשים עם עצת יתרו למשה רבנו - הורדת העומס ממשה רבנו על ידי בניית מערכת שלמה של שופטים ויועצים, שרי אלפים שרי מאות שרי חמישים ושתי עשרות. עצה גאונית שמקנה ליתרו את שמו ומקנה לו את הזכות שאחת מפרשיות התורה תקרא על שמו. רש"י (מקורו במדרש) מצטט לנו מהי הפרשה שיתרו ייתר "ואתה תחזה". לכאורה יש לתמוה הרי יתרו התחיל לדבר הרבה לפני הפסוק "ואתה תחזה". מהמילים "ואתה תחזה" יש את הפתרון לבעיה, אבל זיהוי הבעיה מתחיל הרבה לפני כן בפסוק (2) "ויאמר חתן משה אליו לא טוב הדבר אשר אתה עושה נבל תבול...". ואם כן מדוע הציטוט שמביא רש"י מתחיל במילים "ואתה תחזה"?

את השאלה הנפלאה הזו שאל (3) הרב יעקב גלינסקי ותשובתו נפלאה יותר מהשאלה. יתרו מותח ביקורת על התנהלותו של משה ולאחר מתיחת הביקורת הוא גם מציע פתרון. המדרש קובע שהפרשה שיתרו ייתר אינה דברי הביקורת אלא הפתרון ומכאן למדנו יסוד חשוב: הבעת ביקורת גרידא, האבחון מה אינו כשורה, אינו נחשב לכלום. התכונה הנדרשת היא היכולת להציע הצעות שיפור וייעול, להצביע מה לתקן ומה לעשות!

5-8 – יסוד זה אנו מוצאים בדברי (4) הרמב"ם בהלכות דעות. הרמב"ם כותב שהרואה את חברו שחטא או שהלך בדרך לא טובה מצוה להחזירו למוטב ולהודיע שהוא חוטא אך הרמב"ם כותב שהודעה זו יש לעשותה בנחת ובלשון רכה וכל מטרת המוכיח אינה נתינת הביקורת "אלא לטובתו להביאו לחיי העולם הבא".

גם בספר (5) משלי אנו מוצאים את אותו יסוד "גדל חמה נשא ענש כי אם תציל ועוד תוסיף" ומבאר (6) הגר"א שמי שמוכיח בדברים קשים ומבזה ומחרף אין מקבלים ממנו, אך לעומת זאת מי שיוכיח בדברים טובים וניחומים, לא רק שישמעו לו אלא ייכספו אליו.

(7) וכבר אמרו: שנים רודפים אחר העכברים ומבערים אותם, עקרת הבית והחתול, אלא שעקרת הבית רוצה שלא יהיו עכברים והחתול רוצה שיהיו ויטרפם וישביעוהו. כי יש שני סוגי מוכיחים. האחד, צר לו באמת ובתמים על המעשה, ורוצה לכוון לתקן ולשפר עד שלא יהיה לו מה להוכיח. והשני מחפש מומים ועיוותים כדי שיהיה לו על מה ועל מי להתנפל ולשפוך זעמו, להוקיע ולחגוג.

ביקורת בונה יכולה לבוא רק מתוך אכפתיות

ראשית עלינו לדעת שביקורות אי אפשר שתאמר כל הזמן. אדם שכל היום וכל הלילה מעביר ביקורת, לעולם לא יצליח לקדם תהליכים. עיקר העיסוק חייב להיות בהעצמת הטוב. בחיי היום יום ניתן לראות עד כמה אנו נכשלים במתיחת ביקורת בתחום חינוך הילדים. ננסה לעקוב ולראות כמה פעמים ביום אנו מעירים לילדים וכמה פעמים ביום אנו מחלקים שבחים.

לפעמים אין ברירה וצריך לבקר, אך יש משמעות גדולה מאד מה המקום הפנימי של הביקורת. יש ביקורת שנאמרת כדי לתת פורקן למידת העין הרעה. ויש ביקורת שנאמרת מתוך דאגה ואכפתיות לזולת.

אמירת ביקורת שנובעת מאכפתיות תבוא בנעימות ובעדינות לעומת ביקורת הורסת שבדר"כ תאמר בצעקות או בחרון אף.

והרגשת קישור למקום ניתן לתת עצות לייעול המערכת ולהיות עם יד על הדופק שאנו לא מעצבנים את הסביבה....

יתרו שמע שמועה ובא ומיד מבקר את משה "לא טוב הדבר אשר אתה עושה" ב"ה לא נשאר רק בביקורת ונתן עצת ייעול. משה שומע את עצת יתרו והתורה מעידה (18) "ויעש על אשר אמר". (19) בליקוטי מהרי"ל כתב דבר מבהיל, משה חלק על יתרו וכלל לא רצה לקבל את עצתו. אמנם יתרו חשב שעצה זו תועיל למשה רבנו, אך משה שכל כולו היה כלל ישראל האמין בכוחותיו ולא חשש שכוחו ייחלש. ואם כן מדוע קיבל משה את עצת יתרו? משום שחשש לכבוד חמיו ולא משום שעצה זו היתה טובה.

ראיה לדברים אלו ניתן לראות (20) בספר דברים בדרשת התוכחה של משה לבנ"י. ראשית, משה כלל לא אומר שהעצה לבנות מערך של שרי אלפים שרי מאות שרי חמישים ושרי עשרות זו עצת יתרו. שנית משה רבנו רואה גנאי גדול בכך שבנ"י הסכימו לקבל עצה הזו. וכדברי (21) רש"י "החלטתם את הדבר להנאתכם, היה לכם להשיב, רבינו משה ממי נאה ללמוד ממך או מתלמידך?!"

בכך שמשה לא מזכיר את יתרו ניתן להבין שגם משה חשב על עצה זו וכל הסיבה שלא הוציא אותה אל הפועל, משום שחשש לכבודם של ישראל ומשום שלא נצטווה על כך.

ראיה נוספת לדברים אלו ניתן למצוא (22) במכילתא בבאור הפסוק "וישמע יתרו לקול חתנו ויעש כל אשר אמר", רבי אליעזר המודעי מסביר את הפסוק כך "וישמע משה לקול חתנו, ויעש כל אשר אמר לו – אלוקים. רק לאחר שמשה רבנו שומע מפי הגבורה "שופטים ושופטים תתן לך בכל שערך" הוא מוציא הוראה זו אל הפועל ובונה מערכת משפט אדירה.

התגובה של משה לעצת יתרו לא מאחרת לבוא (23) "וישלח משה את חתנו וילך לו אל ארצו". למה התורה משתמשת בלשון "וישלח" ולא "וילך" אלא שאולי יתרו רצה ללכת מעצמו כפי שמסופר (24) בספר במדבר, אבל יתכן שהליכה זו מצאה חן גם בעיני משה....

26-28 – נשאל, מדוע אדם מגיע למקום ומתחיל לתת ביקורת. תשובה לשאלה זו ניתן למצוא (25) במדרש שמתאר את הדין ודברים שהיה בין משה ליתרו: אמרו לו אתה נתת לנו עצה טובה עצה יפה והמקום הודה לדברך אל נא תעזב אותנו אמר להן כלום הנר מהנה אלא במקום חשך מה יעשה נר בין חמה ללבנה אתה חמה ואהרן לבנה אלא הריני הולך ומגייר את בני מדינתו שאביאם תחת כנפי שמים.

(26) הרב גלינסקי נוגע בנקודה חשובה ואמתית. יתרו בא במגמה ברורה להשפיע, עושה שיקול מהיר ורואה שכאן לא צריך אותו, משה חמה אהרון לבנה והוא בסה"כ נר. כיון שכך, עליו לקום וללכת להאיר במקום שיש חושך, שם הנר שלו יביא תועלת. כאן היתה טמונה כל הבעיה, כשאדם מגיע למקום עליו להגיע בגישה שיש לו הרבה מה לקבל, לפני שמתחילים לתת צריך להתמלא. כאשר אנו מגיעים למקום בגישה שאין לי מה לקבל וכל רצוני הוא רק להשפיע מה שיש בי, מיד נמצא את עצמנו מבקרים את המערכת, לעומת זאת אם נבוא בגישה של ללמוד את המערכת, לקבל ממנה ולגדול, נמצא את עצמנו בעמדה של מחפשים טוב וכל הביקורת תעלה כלא היתה ולכל הפחות תבוא לעיתים נדירות.

בעל פונה לאשתו ומבקש ממנה לשבת על הספה, יש לו משהו לומר לה. האשה מסתכלת על הפנים של בעלה ומבינה לבד מה הולך להיות בעוד כמה רגעים. במקרה הטוב מציצים שהילדים ישנים ואז זה מתחיל, עשר דקות של נאום חוצב להבות אש, הפרצוף מאדים, האשה מנסה להשחיל מילה פה מילה שם, אך כל הניסיונות עלו בתוהו.

מחליטה לתת לו לסיים את דבריו, ב"ה סיים ועכשיו הגיע התור שלה, בלי עין הרע על הכל יש תשובות ושוב התקפה מכאן והתקפה משם. פתאום דממה, אין קול ואין עונה, מסתובבים בבית כמו שני זרים. במקרה הטוב עוד כמה שעות יתפייסו ובמקרה הפחות טוב זה ייקח כמה ימים.

נשאל לאן התקדמו בני הזוג? לשום מקום!! רק הלכו אחורה. לפגוע באשה זה קל מאד, אבל לרצות אותה זה כבר סיפור אחר לגמרי.... עם עד עכשיו היה לבעל בעיה עם אשתו וחשב לתקנה על ידי ביקורת, עכשיו הבעיה נשארה ובנוסף לכך גם צריך לרצותה ...

אז מה עושים? התשובה היא שבזוגיות התפקיד של הבעל לא לשנות את אשתו ולא לחנך אותה. תפקידו של הבעל לפנק ולהעצים את הדברים הטובים. שמעתי משפט חכם מאשה חכמה "כל אחד מבני הזוג צריך לדאוג לעולם הבא שלו ולעולם הזה של בן/בת זוגו.

יש ספרים שכל הזמן מדברים על כך שהאשה היא התיקון של הבעל ועל הבעל לכופף את הראש, לקבל מידי פעם כפות ולחייך. מחילה, אבל זו זוגיות רדודה!! לא התחתנו כדי לסבול, התחתנו כדי לשמוח ולשמח. אדם שרואה באשתו "תיקון" לעולם לא יגיע להערכה, הוא אולי יסבול בשקט וישרוד את הזוגיות אבל כל חייו הוא ירגיש מתוסכל. לעומת זאת אדם שרואה את הזוגיות כמתנת אלוקים להשפיע טוב תמידי על הזולת, ימצא מהר מאד הרבה נקודות טובות באשתו וכל הביקורת תעלה או שלפחות כמעט לא תורגש. (במקרים חריגים יש פתרונות חריגים, או להוריד את הראש או לפרק את החבילה אבל אלו מקרים מאד מאד חריגים ואלי יחשוב כל אדם שהוא חריג....)

ביקורת בין בני זוג היא דבר מסוכן ומזיק. לפני שמבקרים אשה צריך לחשוב אלף פעם אם לומר את הביקורת ואם הוחלט לומר צריך לחשוב אלף פעם איך לומר ואחרי שהחלטנו איך לומר צריך לחשוב אלף פעם מתי לומר ואחרי שהחלטנו האם, איך ומתי צריך להרגיש אם הביקורת נאמרת מתוך אהבה. רק אם התשובה תהיה חיובית ניתן לומר את הביקורת בעדינות רבה.

בקלות יכול בעל להרגיש האם הוא מרגיש זלזול או הערכה כלפי אשתו. במידה ומרגיש זלזול לא רק שהביקורת לא תעזור אלא היא תזיק. לעומת זאת אם מרגיש הערכה יש סבירות גדולה שהביקורת תתקבל.

להרבות במידת הקבלה למעט במידת הביקורת

כלל חשוב אנו צריכים לקחת לחיים. הגענו למקום חדש, הדבר האחרון שאנו צריכים לעשות זה לתת ביקורת. כמובן אם הביאו אותנו על תקן מבקרים כדי לייעל את המערכת יש לעשות את המשימה שלשמה באנו, אך כל זמן שלא הביאו אותנו על תקן מבקרים, עלינו לעשות את המשימה שלשמה באנו ולא לבקר את המערכת. כאשר מגיע אדם חדש לעבודה חדשה וכבר ביום השני יש לו "הצעות ייעול" מהר מאד הוא ימצא שאחת מהצעות הייעול של המנהל היא להעיף אותו לכל הרוחות. לפני שמבקרים צריך להתחבר למקום, להיות בעמדה של מקבל, לראות את החיוב ולא את השלילה, ורק לאחר התחברות

חברים יקרים: מעגלי החיים של האדם הם רבים. יש את המעגל המשפחתי, מעגל החברים, מעגל העבודה. אדם יכול לבחור לחיות בתוך המעגל ולהתחבר באופן אמתי לסובבים אותו. התחברות אמיתית וכנה תחליש את העין הביקורתית ותחזק את העין טובה.

ביקורת שנובעת מתוך אכפתיות נאמרת בצורה נעימה ובדרך כלל היא מביאה לשינויים רבים.

המקום הראשון בו אנו צריכים להתחזק ולא להשמיע ביקורות לשם הביקורות הוא הבית, מול האשה ומול הילדים. מי שיצליח בזירה הביתית יראה שינוי חיובי בכל הזירות כולם!!!
שבת שלום!!

יסוד זה חשוב בישיבה, אך לא רק בישיבה, בכל מקום בו אנו נמצאים או שנגיע אליו, עלינו לדעת שתמיד יש לנו מה ללמוד, אם נהיה בעמדה של לומדים, מיד הביקורתיות תקטן אולם אם נבוא בעמדה של אני כאן רק כדי לתת נמצא את עצמנו פעמים רבות בעמדה של מבקרים.

לאחר שמתמלאים יוצאים

לא נעים לסיים את השיעור עם ביקורת כל כך קשה על יתרו ולכן נביא הסתכלות הפוכה לחלוטין.

יתרו עוזב את בני", לא משום שלא רוצה ללכת במדבר אלא משום שכונתו חיובית – (27) לגייר את בני משפחתו, לפרסם את שם ה' בעולם. (28) המהר"ל מבאר שבאמת הרצון הראשוני של יתרו היה לחזור לנכסים ומשום כך אומר לו משה "אל נא תעזוב אותנו", אך לאחר שיתרו משנה את ייעוד הליכתו לגייר את בני משפחתו משה רבנו מסכים עמו ומשלחו ובאמת יתרו גייר וחזר לישראל. מהסכמתו זו של משה ניתן ללמוד לימוד גדול.

אדם יכול להיות כל חייו בעמדה של מקבל, לחפש מקום מגורים נח, תלמוד תורה לילדים, סביבה תומכת וכו', אך עליו לדעת שיש שלב בחיים בו צריך לתת, להשפיע על הזולת ולקרב את ליבם של בני" לאביהם שבשמים. כאשר אדם מפנה את מבטו למען הכלל הוא יראה סיעתא דשמיא

וכלשון (29) היפה ללב: " ובל יחשוב האדם שבעזבו מקום תורה והולך להרביץ תורה, שבזה ירד ממדרגתו הרוחנית, ברור וודאי שמי שעושה לשם שמים כדי לקיים רצון השי"ת יקבל סיעתא דשמיא מיוחדת, ולא יפסיד כלום ממדרגתו".

בין אם נסביר לפי הפירוש הראשון ובין אם נסביר לפי הפירוש השני האמת שבחיים שלנו שתי הדרכות אלו נכונות. בתחילת הדרך אדם צריך להיות בעמדה של מקבל, להתמלא כמה שיותר, אך יש שלב שבו האדם צריך לתת ולהעביר הלאה את אשר קיבל.

